

18.3.2010

YM2/481/2009

Työministeri Anne Sinnemäki
Ympäristöministeri Paula Lehtomäki
Kestävän kehityksen verkkosihteeristön jäsenet

Viite
Hänvisning Lausuntopyyntö kestävän kehityksen verkkosihteeristön jäsentahoille 15.2.2010

Asia
Ärende KOOSTE HALLINNONALOJEN NÄKEMYKSISTÄ KESTÄVÄN KEHITYKSEN
POLITIIKAN VAHVISTAMISEKSI JA TYÖN KEHITTÄMISEKSI SUOMESSA

TAUSTA

Kansallisen kestävän kehityksen strategian (2006) toimeenpanon kokonaisarviointi suoritettiin vuoden 2009 aikana. Arviointi perustui ministeriöiden itsearviointiin, niiden johdon haastatteluihin sekä strategian avainindikaattorien tulkintaan. Arvioinnin suoritti Ramboll Management Consulting. Indikaattoritulkinnasta vastasi Suomen ympäristökeskus. Suomen kestävän kehityksen toimikunta käsitteli arviointiraporttia ja siihen liittyvää indikaattoritulkintaa kokouksessaan joulukuussa 2009.

Arviointiraportissa esitellään johtopäätösten lisäksi kolme konkreettista suositusta kestävän kehityksen strategian päämäärien edistämiseksi hallinnossa.

- 1) Strategiakonseptin uudistaminen
- 2) Operatiivisen tason indikaattoreiden kehittäminen
- 3) Ennakollisen arviointimallin edelleen kehittäminen ja pilotointi

Raportin johtopäätösten ja suositusten pohjalta on tarkoituksenmukaista pohtia, miten strategiaprosessia ja strategian sisältöjä tulisi jatkossa uudistaa, minkälainen rooli kestävän kehityksen toimikunnalla ja sen verkkosihteeristöllä tässä prosessissa on, miten kestävän kehityksen tavoitteiden painoarvo voidaan politiikansuunnittelussa ja -teossa vahvistaa, sekä minkälaisia menettelytapoja ja välineitä tulisi tässä yhteydessä käyttää tai kehittää.

Suomen kestävän kehityksen toimikunnan nykyinen toimikausi kestää vuoden 2012 loppuun. Toimikunnan keskeisenä tehtävänä on Kansallisen kestävän kehityksen strategian (2006) toimeenpanon edistäminen, arviointi ja seuranta sekä tuloksista tiedottaminen. Toimikunnan työtä valmisteleva ministeriöiden välinen verkkosihteeristö on niin ikään asetettu vuoden 2012 loppuun saakka. Ympäristöministeriö asettaa maaliskuun aikana 2010 laajapohjaisen kansallisen kestävän kehityksen indikaattoriverkon vastaamaan kokonaisarvioinnissa esitettyihin seurantaan ja arviointia koskeviin uudistustarpeisiin. Verkon toimikausi on sama kuin toimikunnalla ja verkkosihteeristöllä, vuoden 2012 loppuun asti.

LAUSUNTOPYYNTÖ

Verkkosihteeristössä edustettuina olevia ministeriöitä pyydettiin 15.2.2010 kirjatulla ympäristöministeriön kirjeellä toimittamaan omat näkemyksensä kestävän kehityksen vahvistamiseen ja työn edelleen kehittämiseen. Lausunnon toimittivat LVM, MMM, OPM, PLM, STM, TEM, VM ja VNK. Lisäksi YM:ssä sijaitseva kestävän kehityksen toimikunnan pääsihteeristö pyysi YM:n eri osastojen kestävän kehityksen yhteyshenkilöiltä näkemyksiä asiaan. Tämä kooste on laadittu saapuneiden vastausten pohjalta.

LAUSUNTOJEN KESKEISET VIESTIT

Lausuntojen vastauksissa keskityttiin erityisesti kolmeen asiakokonaisuuteen, joiden mukaan lausunnot on ryhmitelty. Kokonaisuudet ovat: strategiaproessin uudistaminen, seuranta- ja arviointivälineiden kehittäminen sekä kestävän kehityksen institutionaaliset järjestelyt. Lausunnoista nousee esille kahdeksan keskeistä viestiä, jotka vastaavat myös toimikunnan pääsihteeristön näkemyksiä kestävän kehityksen politiikan ja toimintakehikon kehittämisestä. Tarkemmat ministeriökohtaiset näkemykset on listattu jäljempänä olevaan taulukkoon.

A) Strategiaproessin uudistaminen

1. Lausunnoissa kannatettiin yleisesti kokonaisarvioinnissa esitettyä suositusta strategiakonseptin ja -proessin uudistamisesta. Useat ministeriöt toivovat **tiivimpää, priorisoidumpaa ja ohjaavampaa kestävän kehityksen strategiaa** tukemaan sektoreilla tehtävää työtä ja **erityisesti sektoreiden välistä yhteistyötä ja politiikkatoimien johdonmukaisuutta**.
2. Lausunnoissa todettiin myös, että vaikka strategiakonseptin uudistaminen on tärkeää, se ei kuitenkaan lisää kestävän kehityksen politiikan vaikuttavuutta, ellei sen painoarvo valtioneuvostotason strategioiden ja politiikkaohjelmien joukossa kasva merkittävästi. **Kestävän kehityksen strategisten linjausten linkittämistä hallitusohjelmiin pidettiin keskeisenä keinona lisätä vaikuttavuutta**. Pidettiin tärkeänä, että kestävän kehityksen tavoitteet löytyvät hallitusohjelmista **integroidusti**, ei vain ympäristöpolitiikkaa käsittelevän luvun alta.
3. Useissa lausunnoissa pohdittiin myös kestävän kehityksen sisältöjä ja temaattisia asiakokonaisuuksia. Kestävän kehityksen strategiaproessia selkeyttäisi, jos siinä **keskityttäisiin vain niihin teemoihin joissa kaikki kestävän kehityksen kolme ulottuvuutta vaikuttavat yhtä aikaa**. Tällaisten teemojen käsittely vaatii jo lähtökohtaisesti hallinnonalojen välistä yhteistyötä, yhteisten tavoitteiden asettamista, ristiriitojen tunnistamista ja välineitä niiden ratkaisemiseksi.
4. Kestävän kehityksen **käsitteeseen kaivattiin edelleen selkeyttä ja konkretiaa**. Kestävän kehityksen **sisältöjä tulisi hankkeistaa ja ohjelmoida**, jotta strategioista ja visioista päästäisiin konkreettiseen tekemiseen ja politiikan tuloksiin. **Kestävän kehityksen näkökulman huomiointi myös lakien valmistelussa** lisäisi johdonmukaisuutta ja tulisi osaksi kaikkien virkamiesten työtä.
5. Kestävän kehityksen **politiikan vertikaaliseen koherenssiin** kiinnitettiin myös huomiota. Suomelta edellytetään kestävän kehityksen politiikkalinjauksia sekä YK- ja EU-tasolla että alueellisissa prosesseissa kuten pohjoismaisessa ja arktisessa yhteistyössä. Linjausten johdonmukaisuus tulee varmistaa.

B) Seuranta- ja arviointivälineiden kehittäminen

6. Suurimmassa osassa lausunnoista tuettiin arviointiraportin suosituksia indikaattoreiden ja ennakkollisen arviointimallin kehittamisestä. Pidettiin kuitenkin tärkeänä **linkittää seuranta- ja arviointivälineiden kehittämistyö tiiviisti strategiaproessin uudistamiseen**. Indikaattoreita tulisi kehittää edelleen paitsi **operatiivisemmalle tasolle**, myös **ennakoivampaan suuntaan** ja ottaen huomioon **alue- ja paikallistaso**.
7. Valtioneuvoston kanslia piti lausunnossaan tärkeänä **vuorovaikutuksen tiivistämistä valtioneuvoston eri kehittämis-, arviointi- ja seurantaprosesseissa**. Valtioneuvoston kansliassa on vireillä politiikan vaikuttavuuden ja johdonmukaisuuden sekä horisonttaalisuuden vahvistamiseen tähtääviä kehittämishankkeita, joiden tavoitteena on antaa suosituksia seuraavalla hallituskaudella noudatettavista menettelyistä. Kestävän kehityksen strategiaproessin kehittäminen liittyy kiinteästi edellä mainittuihin laajoihin kehittämishankkeisiin.

Kanslia ehdottaa, että kestävän kehityksen toimikunnan sihteeristön ja valtioneuvoston kanslian politiikka-analyysiyksikön edustajien kesken järjestetään tapaaminen, jossa keskusteltaisiin eri hankkeiden lähestymistavoista ja pohdittaisiin yhteistoiminnan kehittämistä. Erityisesti tähdättäisiin siihen, että **eri strategioiden kokonaisuus palvelisi mahdollisimman tehokkaasti tulevaa hallituspolitiikkaa**.

C) Kestävän kehityksen institutionaaliset järjestelyt

8. Useissa lausunnoissa korostetaan **Suomen kestävän kehityksen toimikunnan tärkeää merkitystä kestävän kehityksen pitkäjänteisenä edistäjänä, poliitikkojen sitouttajana ja laajan toimijajoukon osallistajana**. Suomen kestävän kehityksen malli, jolla viitataan juuri institutionaalisiin järjestelyihin ja yhteiskunnalliseen oppimisprosessiin, on brändi, joka tunnetaan Euroopassa ja laajemminkin maailmalla.

Toisaalta Suomen toimikunta nähdään uudistamishaasteiden edessä jossain määrin kankeana. Toimikunnan **toimintamalli kaipaa näkemysten mukaan napakoittamista ja vaikuttavuutta**. **Pääministerin tärkeä symbolinen merkitys kestävän kehityksen prosessin vauhdittajana tunnustetaan ja esitetään, että pääministeri palaisi takaisin puheenjohtajan paikalle** vetämään Suomi kestävän kehityksen ja kestävän talouden polulle. **Valtioneuvoston kanslian roolia** poikkihallinnollisia politiikkaprosesseja koordinoivana tahona pidetään kestävän kehityksen valtavirtaistamisen kannalta keskeisenä. **Ministeriöiden välisen verkkosihteeristön rooli** saattaa myös kasvaa konkreettisten hankkeiden myötä.

PÄÄSIHTEERISTÖN EHDOTUS NÄKEMYSTEN JATKOTYÖSTÄMISESTÄ

Pääsihteeristö ehdottaa, että kestävän kehityksen strategiaproessin uudistamista ja kestävän kehityksen työn kehittämistä käsitellään kestävän kehityksen toimikunnassa ennen nykyisen hallituskauden loppua. Keskustelun pohjana toimisi käsillä oleva kooste hallinnonalojen näkemyksistä sekä mahdollisesti sen pohjalta laadittu puheenjohtajiston ja pääsihteeristön ehdotus keskeisistä jatkotoimenpiteistä.

Toimenpiteistä esille nousee lausuntojen valossa erityisesti kestävän kehityksen käsitteen määrittely sekä sen näkökulmien ja sisältöjen konkretisoiminen, kansallisen kestävän kehityksen strategiatyön suhde EU:ssa ja YK:ssa tapahtuvaan kestävän kehityksen työhön, erityisesti temaattinen valmistautuminen Rio+20 –prosessiin, sekä kansallisen

kestävän kehityksen toimikunnan, sen verkkosihteeristön sekä VNK:n roolien uudelleen tarkastelu. Myös hallitusohjelman linjaukseen ministeriötason kestävän kehityksen ohjelmatyöstä kaivataan keskustelua ja lisäohjeistusta. Seuranta ja arviointia koskevat toimenpide-ehdotukset tulevat maaliskuuhun asetettavan kansallisen kestävän kehityksen indikaattoriverkon käsittelyyn.

Lausuntopyynnön, sen jälkeisten keskusteluiden ja toimenpiteiden tarkoituksena on, että Suomen kestävän kehityksen toimikunta voisi omalta osaltaan vaikuttaa siihen, että kestävän kehityksen tavoitteet saadaan vahvasti mukaan tuleviin hallitusohjelmaneuvotteluihin ja uuden hallituksen politiikkaohjelmiin.

Yksi mahdollisuus on, että toimikunta hyväksyy vuoden 2010 viimeisessä tai vuoden 2011 ensimmäisessä kokouksessaan yhteisen kannanoton kestävän kehityksen politiikkaprosessin uudistamisesta ja sen institutionaalisesta kehityksestä. Tämä kannanotto toimitettaisiin paitsi kaikille ministeriöille niiden omien sektorikohtaisten näkemystensä täydennykseksi, myös suoraan tulevan hallitusohjelman neuvottelijoille.

Pääsihteeristö pitää myös tärkeänä, että kansallisen kestävän kehityksen kokonaisarviointin tuloksia ja suosituksia hyödynnetään ministeriöiden tulevaisuuskaustatyössä.

Pääsihteeristö, ympäristöneuvos
Sauli Rouhinen

Apulaispääsihteeristö, ylitarkastaja
Annika Lindblom

TIEDOKSI: kansliapäällikkö Virtanen, TEM
kansliapäällikkö Pokka, YM
alivaltiosihteeristö Wallin, TEM
osastopäällikkö Jalkanen, YM
Ympäristöneuvos Muurman, YM
Erityisavustaja Parviainen, TEM
Erityisavustaja Pakarinen, YM
YM kirjaamo

LIITE: Taulukko ministeriöiden vastauksista ryhmiteltyinä kolmen keskeisen vastauskokonaisuuden ympärille

Kooste ministeriöiden vastauksista lausuntopyyntöön

A) Strategiaprosessin uudistaminen	
<p>1. Lausunnoissa kannatettiin yleisesti kokonaisarvioinnissa esitettyä suositusta strategiakonseptin ja -prosessin uudistamisesta. Useat ministeriöt toivovat tiiviimpää, priorisoidumpaa ja ohjaavampaa kestävän kehityksen strategiaa tukemaan sektoreilla tehtävää työtä ja erityisesti sektoreiden välistä yhteistyötä ja politiikkatoimien johdonmukaisuutta.</p>	
VNK	<p>Kestävän kehityksen strategian tulisi ennen muuta määritellä ja evästää kansallista politiikkasuunnittelua sekä strategista ja ohjelmallista työtä muissa organisaatioissa. Näin strategia voisi mm. vahvistaa erillisten prosessien keskinäistä johdonmukaisuutta ohjaamalla tunnistamaan laajempia vaikutuksia ja kytkeä kestävä kehitys näkökulmasta. Kestävän kehityksen strategian kannalta prosessi, jolla tulevat ydintavoitteet ja niiden seuranta määritellään, on tuloksen kannalta tärkeä. Työssä tarvitaan vahva yhdistelmä analyysiä ja poliittista valintaa.</p>
LVM	<p>Jotta kestävän kehityksen kansalliselle strategialle löytyisi oma luonteva paikkansa politiikan kentällä, strategiakonseptia tulisi uudistaa melko radikaalilla tavalla. Kestävän kehityksen tavoitteiden linjaamiseksi tulisi ensin tunnistaa eri sektoreiden omat kestävän kehityksen tavoitteet, mutta sen lisäksi poimia näistä ne tavoitteet, joiden saavuttaminen vaatii eri sektoreiden välistä yhteistyötä, ja jotka palvelevat mahdollisimman monen kestävän kehityksen eri ulottuvuuden toteutumista. Kestävän kehityksen strategiassa tulisi määritellä eri toimijoiden roolit ja vastuut kullakin tavoitealueella ja määritellä yhteistyön tavoitteet, joskaan ei toimenpiteitä. Strategiaan ei pitäisi nostaa sellaisia tavoitteita, jotka nousevat esiin jo jossakin muualla (esim. ilmastopoliittiset tavoitteet tms.) tai jotka ovat selkeästi vain yhden hallinnonalan omia. Oletuksenahan on, että nämä tulevat hoidetuiksi muiden prosessien kautta. Parhaimmillaan kestävän kehityksen strategialla voitaisiin edistää eri sektoreiden välistä yhteistyötä ja politiikkatoimien koherenssia kestävän kehityksen näkökulmasta.</p>
MMM	<p>Strategian ohjaavaa vaikutusta on saattanut heikentää kokonaisarvioinnissa nostetut tekijät, mutta vieläkin yleisemmin kokonaisvastuun kantamisen vaikeus ja toimeenpanon konkreettisen jakamisen puuttuminen eri sektoreiden välillä. Strategian toimeenpano olisi tullut selkeämmin vastuuttaa asianomaisille sektoreille. Myös selkeästi priorisoitujen kärkitavoitteiden puute on heikentänyt ohjaavaa vaikutusta. Lisäksi olisi edelleen tunnistettava, että kestävän kehityksen termin vaikeaselkoisuus sekä termiin liittyvän konkretian ja määrällisten tavoitteiden puute ovat vaikeuttaneet konkreettisten toimenpiteiden hahmottamista sektoreilla.</p>
STM	<p>Asiakirjan tulisi kattaa kestävän kehityksen kannalta keskeiset hallinnonalat, mutta ei liian yksityiskohtaisella tasolla. Kansalliseen, eri kestävän kehityksen osa-alueita sisältävään strategia-asiakirjaan eri ministeriöt/ hallinnonalat laativat omat toteuttamissuunnitelmansa. Tällöin pystyttäisiin seuraamaan kestävän kehityksen etenemistä ja saavutuksia tehokkaammin ja yhteismitallisemmin eri toimintasektoreilla. Liiallista toimeenpano- ja seurantabyrokratiaa on vältettävä. Olennaista on eri hallinnonalojen sitoutuminen yhteisiin tavoitteisiin.</p>
OPM	<p>Kestävässä kehityksessä on tärkeää jalkauttaa käytännön yksityiskohdista ja toimenpiteistä päättäminen asiasisällöt parhaiten tuntevalle taholle. Tällöin vastuu kestävän kehityksen toteuttamisesta jalkautuu ja laajenee.</p>
PLM	<p>Nykyinen strategia antaa liian vapaat kädet tulkita ja toimeenpanna strategiaa. Toisaalta strategian yleinen taso pakottaa hallinnonalat etsimään oma roolinsa kansallisen keken edistämisessä, josta voi olla apua myös tulevassa strategian uudistamistyössä. Strategiakonseptin uudistaminen tärkeää, ja siinä tulee systemaattisesti tarkastella keke-strategian suhdetta muihin samantasoisiin ohjaviin asiakirjoihin ja rajapinnaltaan läheisiin tekijöihin, jotta johdonmukaisuus, täydentävyys ja hyödynnettävyys näiden välillä mahdollistuvat ja politiikansuunnittelu ja päätöksenteko tehostuvat. Talouden ja ympäristön lisäksi tulisi keskittyä myös muiden keke-ulottuvuuksien välisiin vuorovaikutuksiin.</p>
VM	<p>Valtiovarainministeriön mukaan arviointiraportin johtopäätökset kestävän kehityksen strategian onnistumisesta ovat joiltain osin turhan suoraviivaisia, sillä kokonaisarviota tehtäessä strategia oli</p>

	ollut voimassa vasta kolme vuotta. Toimeenpanoaikaa pidettiin varsin lyhyenä tulosten kokonaisvaltaiseksi arvioimiseksi.
	2. Lausunnoissa todettiin myös, että vaikka strategiakonseptin uudistaminen on tärkeää, se ei kuitenkaan lisää kestäväen kehityksen politiikan vaikuttavuutta, ellei sen painoarvo valtioneuvostotason strategioiden ja politiikkaohjelmien joukossa kasva merkittävästi. Kestäväen kehityksen strategisten linjausten linkittämistä hallitusohjelmiin pidettiin keskeisenä keinona lisätä vaikuttavuutta. Pidettiin tärkeänä, että kestäväen kehityksen tavoitteet löytyvät hallitusohjelmista integroidusti, ei vain ympäristöpolitiikkaa käsittelevän luvun alta.
VNK	Käytännössä muut strategiat ohjaavat toimintaa vahvemmin kuin kestäväen kehityksen strategia. Valtioneuvoston kanslia katsoo, että jatkotyössä haasteena on ennen muuta tunnistaa niitä tavoitteita ja seurantavälineitä, jotka puuttuvat kestäväen kehitystä kapea-alaisemmista strategioista.
LVM	Strategiakonseptin uudistamisella ei kuitenkaan ole odotettavissa merkittävästi nykyistä parempia tuloksia ilman strategian painoarvon kasvamista. Kuinka painoarvon kasvuun päästäisiin, jää arvioinnissa avoimeksi kysymykseksi. Liikenne- ja viestintäministeriö katsoo, että ratkaisu tähän ongelmaan saattaisi löytyä strategiatyön vahvasta linkittämisestä hallitusohjelmiin. Nykypolitiikassa hallitusohjelmilla on erittäin vahva ohjaava vaikutus, ne vaikuttavat resurssien käyttöön ja niiden toteutumista seurataan. Jos merkittävimmät kestäväen kehityksen tavoitteet olisivat osa hallitusohjelmaa, tulos voisi olla selkeästi nykyistä parempi.
MMM	Kestäväen kehityksen painoarvon kasvattamiseksi yksi keino voisi olla kestäväen kehityksen toimeenpanon huomioon ottaminen muissakin hallitusohjelman politiikkasektoreilla kuin ympäristösektorilla (kuten nykyisessä hallitusohjelmassa). Lisäksi olisi syytä pohtia, riittääkö hallitusohjelmassa vain maininta kestäväen kehityksen strategian toimeenpanosta vai pitäisikö listata kaikki ne strategian konkreettiset kärkitavoitteet (tavoitelukuineen), jotka on määrää saavuttaa ko. hallituskauten aikana. Kestävä kehitys (termi määriteltynä) tulisi olla hallitusohjelman ”esipuheessa”; tällöin se kattaisi samalla kaikki politiikan sektorit.
PLM	Puolustushallinnon kestäväen kehityksen ohjelmatyön aikana todettiin, että kansallinen strategia ei anna riittävästi ohjausta hallinnonalakohtaiselle ohjelmatyölle – kaivattiin hallinnonala- ja aluekohtaista ulottuvuutta. Puolustushallinnon ohjelman ohjaavina tekijöinä toimivat pääosin muut valtioneuvoston strategiat ja periaatepäätökset. Kestäväen kehityksen tulkinta koettiin hyvin ympäristökeskeisenä.
	3. Useissa lausunnoissa pohdittiin myös kestäväen kehityksen sisältöjä ja temaattisia asiakokonaisuuksia. Kestäväen kehityksen strategiaprosessia selkeyttäisi, jos siinä keskityttäisiin vain niihin teemoihin joissa kaikki kestäväen kehityksen kolme ulottuvuutta vaikuttavat yhtä aikaa. Tällaisten teemojen käsittely vaatii jo lähtökohtaisesti hallinnonalojen välistä yhteistyötä, yhteisten tavoitteiden asettamista, ristiriitojen tunnistamista ja välineitä niiden ratkaisemiseksi.
LVM	Liikenne- ja viestintäministeriön näkökulmasta eräs esimerkki kestäväen kehityksen strategiaan sopivista aihealueista voisi olla tietoyhteiskuntakehitys. Tieto- ja viestintäteknologian älykäs hyödyntäminen on välttämätön edellytys kestäväen kehityksen tavoitteiden saavuttamiseksi. Muita esimerkkejä uudentyyppiseen strategiakonseptiin mahdollisesti sopivista kestäväen kehityksen teemoista liikennesektorilla ovat yhdyskuntarakenteen kehittäminen sekä liikenteen taloudellinen ohjaus. Molemmat teemat palvelevat useampaakin kestäväen kehityksen ulottuvuutta ja vaativat lisää yhteistyötä eri sektoreiden kesken.
MMM	Strategian sisältöjen uudistamisessa tulisi kiinnittää huomiota tavoitteiden tarkasteluun yhtä aikaa kaikista kestäväyden näkökulmista. Tähän liittyy tavoitteiden välisten ristiriitojen tunnistaminen. Ristiriitojen tunnistamisessa auttaisi strategian kirjoittaminen ohjelmateoreettisesta näkökulmasta lähtien: miten toimenpiteillä saavutetaan tavoitellut vaikutukset ja mitkä ovat toimeenpanijoiden roolit ja vastuut. Ristiriitojen tunnistamisen jälkeen tulisi miettiä niiden hallinta- ja sovittelukeinoja ja/tai tehdä poliittinen valinta ristiriitaisten tavoitteiden välillä. Sisällön tulee myös olla priorisoitua, ja lisäksi sisältöön tulee saada konkretiaa eli konkreettiset määrälliset ja aikataulutetut tavoitteet. Pitäisi arvioida, mikä ylipäänsä on kehitystä ja mitä tarkoittaa kestävyys. Kehityksen ja kestäväyden määrittelyssä tulisi kiinnittää huomiota ihmisten ja luonnon suhteeseen sekä teollisuusmaiden ja kehitysmaiden suhteisiin.
TEM	Kestäväen kehityksen olennaisin haaste on ilmastonmuutoksen hallinta ja tähän liittyen energiahuollon turvaaminen. Lisäksi ajankohtainen taloustilanne korostaa entisestään työmarkkinoiden toimivuutta, työelämän pelisääntöjä ja yritysten suotuisia toimintaedellytyksiä. Toimivien ja taloudellisten mahdollisuuksien rajoissa olevien ratkaisujen löytäminen tukemaan alueellisesti tasa-

	painoista kehitystä on haasteellista. Nykyisessä strategiassa ei menetelty näin ja siksi se on kattavuudeltaan liian laaja. Strategiassa olisi jatkossa syytä suuntautua enemmän globalisaation vaikutuksiin. Tämä tarkoittaa korkeata työn tuottavuuden, luovuuden ja innovaatioiden korostamista.
STM	Sosiaalisen kestävyuden merkitys on noussut osaksi yhteiskunnan pitkän aikavälin kehitystä ja sillä voidaan turvata yhteiskuntien sosiaalinen kiinteys, kaikkien osallisuus sekä vähentää köyhyyttä ja polarisoitumista (sosiaalinen koheesio). Konkretiaa voitaisiin lisätä mm. tarkastelemalla asioita seuraavista näkökulmista: Miten hallinnonalan toiminnasta ja kulutuksesta tehdään nykyistä kestävämpää (toimistot, virastot, päiväkodit, sairaalat jne.); Miten vahvistetaan tietoperustaa kestävä kehityksen sosiaalisesta ulottuvuudesta, ottaen huomioon paikallisuus, alueellisuus ja globaalisuus. Työtä sosiaalisen ulottuvuuden sisällön kehittämiseksi ja selkeyttämiseksi on jatkettava. Yhtenä ulottuvuutena on myös ympäristöterveydenhuollon riittävä näkökulma.
4. Kestävän kehityksen käsitteeseen kaivattiin edelleen selkeyttä ja konkretiaa. Kestävän kehityksen sisältöjä tulisi hankkeistaa ja ohjelmoida, jotta strategioista ja visioista päästäisiin konkreettiseen tekemiseen ja politiikan tuloksiin. Kestävän kehityksen näkökulman huomiointi myös lakien valmistelussa lisäisi johdonmukaisuutta ja tulisi osaksi kaikkien virkamiesten työtä	
MMM	Kokonaisarvioinnin mukaan sektoreiden toimenpiteet ja käytännöt ovat pitkälti kestäviä, jopa joskus kaikista kestävä kehityksen näkökulmista lähtien, mutta sektori itse käyttää omaa sektori-kohtaista termistöään (kestävä liikenne, kestävä kulutus ja tuotanto, luonnonvarojen kestävä käyttö...). Kestävän kehityksen termistön sisältö vaatii avaamista ja selkeämpää määrittelyä. Tulkinnan yhdenmukaisuuteen tulisi kiinnittää huomiota. Yhdenmukaisuuteen voitaisiin päästä kirjoittamalla tavoitteet niin yksiselitteisesti, ettei tulkinnanvaraisuuksia synny, lisäämällä keskinäistä keskustelua tai lisäämällä virkamiesten yms. koulutusta.
PLM	Puolustushallinto on laatinut hallitusohjelman mukaisesti hallinnonalalle kestävä kehityksen ohjelman. Ohjelmatyössä merkittävimmi haasteiksi koettiin hallinnonalan kestävä kehityksen tietoisuuden parantaminen ja kestävä kehityksen huomiointi kaikessa toiminnassa. Hallinnonalakohtainen ohjelma koettiin tarpeelliseksi keken valtavirtaistamiseksi puolustushallintoon. Lisäksi kestävä kehityksen ohjelma on tehokas ja suositeltava keino jalkauttaa kansallinen strategia toimialakohtaisesti.
VM	Kestävän kehityksen strategiassa ja Vanhasen II hallituksen ohjelmassa linjataan, että ”valtionhallinto veloitetaan ja kuntia kannustetaan laatimaan toimintaansa liittyvät kestävä kehityksen ohjelmat.” Monessa ministeriössä tämä prosessi on vielä kesken; valtiovarainministeriössä kestävä kehityksen strategia ja siihen liittyvän ympäristöjärjestelmä on tarkoitus laatia vuoden 2010 aikana.
TEM	TEM korostaa noudattavansa kestävä kehityksen toimikunnan toimeenpano-ohjeistusta hallitusohjelman kestävä kehityksen linjauksesta. Ministeriö ei yhdy arvioitsijan näkemykseen, ettei ohjeistuksella ole ollut käytännön painoarvoa. Ministeriössä on sen mukaisesti mm. kestävä kehityksen koordinaattori ja sisäinen kestävä kehityksen yhteysverkko KEKY. TEM on tarkoituksella valinnut linjan, ettei se laadi erillistä kestävä kehityksen ohjelmaa, vaan kestävä kehitys on osa ministeriön normaalia toimintaa ja jokaisen virkamiehen arkea. Yhtenä esimerkkinä tästä on WWF:n Green Office (GO) järjestelmän käyttöönotto vuoden 2010 alkupuolella.
MMM	Kestävän kehityksen painoarvo voisi kasvaa myös, jos samalla tavoin lainvalmistelussa tarkasteltaisiin asioita kaikista kestävyuden näkökulmista käsin. Jotta kestävällä kehityksellä olisi painoarvoa, kestävä kehityksen tulisi olla osa kaikkien virkamiesten toimintaa. Virkamiehille voisi järjestää koulutusta, jotta he osaisivat arvioida tekemiään ratkaisuja kaikista kestävyuden osa-alueista käsin.
5. Kestävän kehityksen politiikan vertikaaliseen koherenssiin kiinnitettiin myös huomiota. Suomelta edellytetään kestävä kehityksen poliittikalinjauksia sekä YK- ja EU-tasolla että alueellisissa prosesseissa kuten pohjoismaisessa ja arktisessa yhteistyössä. Linjausten johdonmukaisuus tulee varmistaa.	
STM	Kun kestävä kehityksen strategioilla pyritään tasapainoiseen ja oikeudenmukaiseen yhteiskunta-kehitykseen paikallisesti, alueellisesti ja globaalisti, olisi tarkoituksenmukaista pohtia, miten näitä prosesseja on mahdollista integroida. Kovin erillään kulkevat esim. pohjoismaiden kestävä kehityksen strategia, EU:n kestävä kehityksen strategia ja YK:n kestävä kehityksen strategia. Olisi pohdittava, onko luotavissa rakenteita, jossa nämä prosessit nykyistä paremmin kohtaisivat. Nykytilanteessa esim. vastuuministeriö vaihtelee sen mukaan, mistä keke-strategiasta on kysymys.

B) Seuranta- ja arviointivälineiden kehittäminen	
6. Suurimmassa osassa lausunnoista tuettiin arviointiraportin suosituksia indikaattoreiden ja ennakkollisen arviointimallin kehittämistä. Pidettiin kuitenkin tärkeänä linkittää seuranta- ja arviointivälineiden kehittämistyö tiiviisti strategiaproessin uudistamiseen. Indikaattoreita tulisi kehittää edelleen paitsi operatiivisemmalle tasolle, myös ennakoivampaan suuntaan ja ottaen huomioon alue- ja paikallistaso.	
MMM	Arvioijien suositukset indikaattorityön kehittämiseksi ovat mielestämme hyviä. Indikaattoreiden kehittäminen edellyttää kuitenkin edellä mainittua strategian kirkastamista. Indikaattoreiden tulee kertoa kestävä kehityksen tilasta siten, että huonoon suuntaan mentäessä tilanteeseen voitaisiin reagoida. Indikaattoreiden seurannan tulisi olla systemaattista.
MMM	Ennakkollisen arviointimallin edelleen kehittäminen ja pilotointi on suositeltavaa. Arviointimallin integrointia muihin työkaluihin, kuten esim. YVA / SOVA -lainsäädäntöön, voisi selvittää. Selvittää voisi lisäksi, kuinka hallituksen esityksiin voitaisiin integroida myös kestävä kehityksen vaikutusten selvittäminen, muiden nykyisten jo olemassa olevien vaikutusarviointien lisäksi. Tämä vaatisi kuitenkin selkeiden kestävä kehityksen kriteerien määrittelyä, jotka otettaisiin em. vaikutusarvioinnissa huomioon. Arviointimalli joka tapauksessa mahdollistaisi osaltaan kestävä kehityksen painoarvon lisäämisen. Vastaavia työkaluja tulisi kehittää kuntapäätäjille kestävä kehityksen mukaisuuden tarkastelemiseksi.
PLM	Operatiivisen tason indikaattoreiden kehittäminen katsotaan erittäin tärkeäksi, koska strategian nykyiset mittarit ja indikaattorit eivät riittävästi tue toimialakohtaista indikaattorityötä. Operatiivisten indikaattorien ja mittareiden kehittäminen kuuluu osaksi strategiakonseptin uudistamistyötä. PLM tukee ennakkollisen arviointimallin edelleen kehittämistä ja pilotointia keke-strategian toimeenpanon välineenä ja politiikansuunnittelun työkaluna.
STM	Olellaista on sopia konkreettisista tavoitteista, määrittellä niille indikaattorit ja rakentaa seuranta näille indikaattoreille. Indikaattoreiden kehittämistyössä on voitava määrittellä lyhyen ja pitkän aikavälin muutoksia kuvaavia indikaattoreita. Indikaattoreita tulisi kehittää edelleen paitsi operatiivisemmalle tasolle, myös ennakoivampaan suuntaan esim. mallintamalla toimintoketjuja, jotta löydetään niitä mitattavia tekoja tai toimintoja, jotka ennakoivat haluttuja vaikutuksia jo paljon aikaisemmin kuin tilastoidut tulokset niitä osoittava.
STM	Järkevää on kehittää yksi ennakoimalli, ei omaa mallia jokaiselle sektorille, vrt. sukupuolivaikutusten arviointimalli. On myös tärkeätä, että ei rakenneta erillistä seuranta kestävä kehitykselle, vaan sille asetettujen tavoitteiden seurantaindikaattorit kytketään jo olemassa oleviin seurantoihin. Esimerkiksi VNK:n hallinnoimaan Findikaattori –seurantaan olisi luontevaa liittää kestävä kehitystä mittaavia indikaattoreita.
STM	Ennakkollisen arviointimallin kehittämistä on tarkoituksenmukaista jatkaa. Kehittämistyö tuo todennäköisesti myös aineksia keskusteluun sosiaalisen ulottuvuuden sisällöstä. Nykyisen hallituksen vuoden 2009 kevään politiikkariihen yhtenä toimenpiteenä oli luoda yhteiskunnan sosiaalisen kestävyuden arviointi- ja ennakoimalli. Sosiaali- ja terveysministeriö valmistele kesäkuuhun 2010 mennessä työsuunnitelman, miten sosiaalista kestävyyttä mittaava malli konstruoidaan.
LVM	Arviointiraportin suositus on lähtökohdiltaan ristiriidassa strategiakonseptin uudistamisen suosituksen kanssa. Vastuun operatiivisen tason mittareiden ja arviointimallien kehittämistä tulisi kuulua toimijoille itselleen. Tämä vastaisi paremmin arviointiraportin suositusta, että strategiata-solla keskityttäisiin yleisiin tavoitteisiin ja toimintaperiaatteisiin toimenpide- ja raportointivastuun jäädessä toimijoille itselleen.
LVM	Ennen kuin arviointimallia ryhdytään tästä kehittämään, tulisi ensin määrittellä, mihin suuntaan strategiakonseptia on tarkoituksenmukaista kehittää, mitkä ovat kaikille toimijoille yhteisiä kestävä kehityksen tavoitteita ja mitkä ovat näiden tavoitteiden seuranta palvelevat mittarit.
TEM	Arvioinnissa on liikaa painotettu kestävä kehityksen tilan arviointia. Ongelmaa korostaa vielä käytetyt tilastot, useat ovat vuodelta 2006, joissa ei vielä näy heikentynyt talous- ja työllisyystilanne. Lisäksi arvioinnin näkökulma on vahvasti valtiotasolla alue- ja paikallistaso kustannuksella. Mutta viime vuosina toimikunnan työn yhtenä painopisteenä on ollut kestävä kehityksen edistäminen alue- ja paikallistasolla.

<p>7. Valtioneuvoston kanslia piti lausunnossaan tärkeänä vuorovaikutuksen tiivistämistä valtioneuvoston eri kehittämis-, arviointi- ja seurantaprosesseissa. Valtioneuvoston kansliassa on vireillä politiikan vaikuttavuuden ja johdonmukaisuuden sekä horisontaalisuuden vahvistamiseen tähtääviä kehittämishankkeita, joiden tavoitteena on antaa suosituksia seuraavalla hallituskaudella noudatettavista menettelyistä. Kestävän kehityksen strategiaprosessin kehittäminen liittyy kiinteästi edellä mainittuihin laajoihin kehittämishankkeisiin.</p>	
VNK	<p>Kanslia ehdottaa, että kestävän kehityksen toimikunnan sihteeristön ja valtioneuvoston kanslian politiikka-analyysiyksikön edustajien kesken järjestetään tapaaminen, jossa keskusteltaisiin eri hankkeiden lähestymistavoista ja pohdittaisiin yhteistoiminnan kehittämistä. Erityisesti tähdätäisiin siihen, että eri strategioiden kokonaisuus palvelisi mahdollisimman tehokkaasti tulevaa hallituspolitiikkaa.</p> <p>Valtioneuvoston kansliassa on menossa mm. seuraavanlaisia hankkeita, joilla suorat linkit kestävän kehityksen seuranta- ja arviointiprosesseihin:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hallitusohjelman nykyinen seurantamenettely (HSA-prosessi) tullaan arvioimaan ulkopuolisten toimesta. Aseteilla on <i>hallitusohjelmakokonaisuuden seurantamenettelyn arviointi- ja kehittämishanke</i>. - <i>Politiikkatoimien vaikuttavuusarvioinnin vahvistamista pohditaan vastikään käynnistyneessä ns. POVI-hankeessa</i>. Siinä painopiste on sellaisten menettelyjen ja välineiden kehittämistä, joilla voidaan nykyistä paremmin varmistaa, että käytettävissä oleva tieto saadaan asianmukaisesti palvelemaan ja tukemaan poliittista päätöksentekoa. Tavoitteena on, että merkittävien politiikkatoimien valmistelussa käytetään mahdollisimman tehokkaasti hyväksi etukäteistä vaikutusarviointia ja muuta tutkimustietoa että politiikan johdonmukaisuutta tuetaan varmistamalla jälkikäteen arvioinnin tulosten hyödyntäminen pitkäjänteisten, usein hallituskaudet ylittävien politiikkojen suunnittelussa. - Valtioneuvoston kanslia on myös yhdessä Tilastokeskuksen kanssa käynnistänyt <i>Findikaattoripalvelun</i>, joka muodostaa noin sadan yhteiskunnan kehitystä kuvaavan ydinindikaattorin koelman laajoine linkityksineen. Findikaattori liittyy tavoitteeseen vahvistaa indikaattoripohjaisuutta hallitusohjelman seurannassa. Palvelun sisällön koordinoimista varten ollaan perustamassa ministeriöiden edustajista muodostuva asiantuntijaverkosto.
<p>C) Kestävän kehityksen institutionaaliset järjestelyt</p>	
<p>8. Useissa lausunnoissa korostetaan Suomen kestävän kehityksen toimikunnan tärkeää merkitystä kestävän kehityksen pitkäjänteisenä edistäjänä, poliitikkojen sitouttajana ja laajan toimijajoukon osallistajana. Suomen kestävän kehityksen malli, jolla viitataan juuri institutionaalisiin järjestelyihin ja yhteiskunnalliseen oppimisprosessiin, on brändi, joka tunnetaan Euroopassa ja laajemminkin maailmalla.</p> <p>Toisaalta Suomen toimikunta nähdään uudistamishaasteiden edessä jossain määrin kankeana. Toimikunnan toimintamalli kaipaa näkemysten mukaan napakoittamista ja vaikuttavuutta. Pääministerin tärkeä symbolinen merkitys kestävän kehityksen prosessin vauhdittajana tunnustetaan ja esitetään, että pääministeri palaisi takaisin puheenjohtajan paikalle vetämään Suomi kestävän kehityksen ja kestävän talouden polulle. Valtioneuvoston kanslian roolia poikkihallinnollisia politiikkaprosesseja koordinoivana tahona pidetään kestävän kehityksen valtavirtaistamisen kannalta keskeisenä. Ministeriöiden välisen verkkosihteeristön rooli saattaa myös kasvaa konkreettisten hankkeiden myötä.</p>	
OPM	<p>Suomen kestävän kehityksen toimikunta rakenteena on osoittanut toimivuutensa horisontaalisten asioiden käsittelyssä, yhteistyön ja keskustelun mahdollistamisessa sekä laajan yhteiskunnallisen osallisuuden edistämässä. Täten toimikunta on edelleen paras foorumi Suomen kestävän kehityksen strategian mahdollisessa uudistamistyössä.</p>
VNK	<p>Kestävän kehityksen strategiatyö kokoaa keskeiset kansalliset tahot korkean tason poliittisen toimijoiden kanssa samaan analysoivaan ja eteenpäin menevään prosessiin. Valtioneuvoston kanslia yhtyy arvioinnissa esitettyyn näkemykseen siitä, että kestävän kehityksen toimikunta on tarjonnut hyvän foorumin yhteiselle oppimiselle. Kestävän kehityksen toimikunta on laajana foorumina jossain määrin kankea jatkotyössä vaadittavaan konkreettiseen keskusteluun, joten verkkosihtee-</p>

	ristön rooli valmistelijana saattaa olla keskeinen.
MMM	Kestävän kehityksen toimikunnan roolia voisi myös muuttaa niin, että siellä käsiteltäisiin vain hallitusohjelmassa määriteltyjä konkreettisia kärkiteemoja ja –tavoitteita. Samaa kärkiteemaa voisi käsitellä useammassa toimikunnan kokouksessa, syvemmin, eri näkökulmia huomattavasti laajemmin huomioon ottaen; hallitusohjelmassa esitettyihin tavoitteisiin pyrittäisiin löytämään ratkaisumahdollisuuksia.
MMM	Uuden kestävän kehityksen toimikunnan asettamisen myötä voisi pohtia pääministerin palauttamista toimikunnan puheenjohtajaksi. Tällä voisi olla merkitystä kestäväan kehitykseen liittyvässä painoarvossa. Myös eduskunnan eri valiokuntien puheenjohtajien edustus taloudellisista ja sosiaalisista näkökulmista, nykyisen ympäristönäkökulman lisäksi, voisi lisätä läpäisevyyttä kestäväan kehityksen vahvistamisessa.
STM	Sektoriministeriön, tässä tapauksessa ympäristöministeriön, koordinoiva rooli on ongelmallinen, kuten arviointiasiakirjassa todetaan. Ministeriöt katsovat helposti, että ensisijainen vastuu on ympäristöministeriöllä, eivätkä aidosti sitoudu yhteisiin tavoitteisiin. Koordinaation siirtäminen valtiotalon ulkopuolelle on hyvin kyseenalaista. Valtioneuvoston kanslia sopisi hallinnonalojen toimeenpanon koordinoijaksi. Ongelmana tässä mallissa on, että VNK:lla on jo ennestään varsin raskas koordinaatio- ja seurantavastuu. Toisaalta valtioneuvoston kanslia hallinnoi uutta Findikaattori –seurantavälinettä.
LVM	Tulisi kiinnittää huomattavasti enemmän huomiota kestäväan kehityksen toimikunnan asemaan ja painoarvoon. Kestävän kehityksen toimikunnan tehtävänä olisi varmistaa, että politiikkasuunnittelussa noudatetaan kestäväan kehityksen periaatteita ja että hallinnonalat saavat tietoa siitä, miten ne ovat edistyneet kestäväan kehityksen mukaisten tavoitteiden toteutumisessa. Hallinnonalat raportoisivat toimikunnalle strategiassa sovittujen menettelytapojen implementoinnista sekä tavoitteita kuvaavien mittarien kehityksestä omalla hallinnonalallaan.
TEM	Toimikunnan alaisen alue- ja paikallisjaoston APAJAn työlle on selvästi tarvetta, mutta se pitää organisoida ja resursoida nykyistä paremmin. Näistä syistä johtuen on perusteltua, ettei alue- ja paikallisjaoston toimintaa nykymuotoisena jatketa. Jatkosta pitää sopia uuden strategian valmistelun yhteydessä. Yhtenä vaihtoehtona voisi olla jaoston työn jatkuminen Kuntaliitossa. Lisäksi on syytä selvittää korvaavia vaihtoehtoja nykymuotoiselle toimikunnalle, tällainen voisi olla eduskunnalle määräjain annettava selonteko.